

Kaitafilmaajat 50 v. - 1953-1969- KH 13.12.2003

Noin 50 vuotta sitten, tarkemmin sanoen 14.2.1953, lähetti Yrjö Rannikko valitulle joukolla filmikärpäsen puremille helsinkiläisille seuraavan kirjeen:

S. H. T

Kun allekirjoittaneelle on useilta tahoilta huomautettu, että maassamme on jo koko paljon kaitafilmiharrastajia, mutta heillä ei ole vielä yhteistä omaa seuraansa tai yhdistystä ja otettuani yhteyden Helsingin Kameraseuran piirissä toimivaan kaitafilmaajien kerhoon, jossa myös todettiin, että tämän harrastuspiirin toiminnan kiinteämpi kehittäminen ilmeisesti olisi menestyksellisempää, jos kaikki harrastajat – niin Kameraseurojen piiristä kuin ulkopuoleltakin – saataisiin omaan yhdistykseensä, sain tehtäväksi kutsua koolle kaitaelokuvausta harrastavien henkilöiden neuvottelukokouksen. Tämä kokous pidetään torstaina t.k 19. p:nä Ravintola Klaus Kurjen n.8. lounashuoneessa klo 19.30.

Kunnioittaen Y. Rannikko"

Tämä historiallinen kirjeviesti käynnisti kaitaelokuvauksen harrastajien yhdistystoiminnan Helsingissä – ja Suomessa. Perustavassa kokouksessa yhdistykseen liittyi 53 jäsentä. Puheenjohtajaksi valittiin kokoonkutsuja, insinööri Yrjö Rannikko ja sihteeriksi diplomi-insinööri Veikko Vahvaselkä, jotka kumpikin tahollaan olivat toimineet yhdistysajatuksen henkinherättäjinä. Uuden yhdistyksen nimeksi hyväksyttiin Kaitaelokuvaajat – Smalfilmare r .y .

Sääntöjen mukaan yhdistyksen tarkoituksena oli edistää taiteellisesti ja teknillisesti harrastajain kaitaelokuvaustoimintaa mm. järjestämällä kokouksia ja elokuvaesityksiä. Huhtikuussa pidettiin ensimmäinen tällainen jäsenkokous, jonka esitelmäteemana oli "Leikkaus on myös kaitaelokuvan valmistuksen eräs tärkeä vaihe." Kokouksessa esitettiin kaksi 8 mm:n elokuvaa:

– Wahlberg: 4 min nimetön filmi, joka tekijän sanojen mukaan sisältää ”*kaikki mahdolliset virheet*”
– Nousia: väri filmi Olympialaisista.

Näitä elokuvia en nähnyt, sillä itse liityin yhdistykseen vasta toukokuun kokouksessa, joka pidettiin ravintola Vaakunan kinokabinetissa. Muistan, että siellä oli suuren kiinnostuksen kohteena ns. vekotinpöytä, jonne jäsenet ja kauppiaatkin toivat välineitä näytille, ellei peräti myytäväksi! Silloinhan elettiin vielä sotien jälkeisen ankaran valuutta- ja materiaalipulan aikaa, jolloin tarvikkeiden saatavuutta rajoittivat kiven alla olevat tuontilisenssit. Kuvaavia tälle ankealle ajalle olivat esim. seuraavat ilmoitustekstit Kaitafilmi-lehdessä:

Nyblin: Ennen kesää saamme mahdollisesti Paillard-kameroita,

Helios: Yritämme pitää kuulto-(umkehr-)filmiä jatkuvasti varastossa.

SVO: Odotamme kevään kuluessa kameroita ja filmiä. Tehkää tilauksia, saapuvat erät ovat pieniä!

Kuvaavaa tälle säännöstelyajan mentaliteetille oli parin kokouskerran jälkeen Vaakunan vahtimestarilta saamamme porttikielto sen vuoksi, että omien elokuvien esittäminen kabinettitilassa oli "laitonta" puuhaa, Insinööritalolle sentään kelvattiin, mutta jäsenmäärän jatkuvasti noustessa, kävivät talon tilat pieniksi ja sen jälkeen on 50- ja 60-luvuilla on kokoonnuttu ainakin seuraavissa paikoissa: Upseerikasino, Handelsgillet, Rakennusmestarien ravintola, Laulunmiehet, Teatteri-Grilli, Kauppakorkeakoulu, Satakuntatalo ja Köpmannäläroverket.

Elokuvakilpailut kuuluivat yhdistyksen ohjelmaan jo ensimmäisestä vuodesta lähtien, "Kesäkilpailuun 1953" osallistui peräti 12 filmiä, Ensimmäinen kilpailuvoittaja oli mainospäällikkö Lasse Linnanmäki 8mm:n väri filmillään "Ali-fantasia". Itse ihmettelin, miksei oma kesäfilmini ollut mukana osallistujalistalla, kunnes selvisi, että Rannikko oli unohtanut sen eteisen vaatehyllylle kilpailun ajaksi, Arvatkaa, harmittiko!

Kevättalvella 1954 rohjettiin jo osallistua Pohjoismaisiin filmikilpailuihin Kööpenhaminassa. Turhat luulot kuitenkin karsittiin: tuli jumbosija! Myöhemmin on pärjätty paremminkin: 60-luvulla

voittivat kultaa ja PM-mestaruuden Margareta Stigzelius, Anja ja Tuomo Väänänen, Reino Niiniranta ja Tuure A. Korhonen. UNICA-kilpailuista ovat 50-luvulla mitaleja tuoneet professori Juhani Paatela elokuvalla "Wings and Rings" – kultaa Zürichissä 1956 ja Eva Hemming – Leif Wager elokuvalla "La Nouvelle" – hopeaa Helsingissä 1959. 60-luvun Unika-mitalisteja on useitakin: Reino Niiniranta 2 hopeaa ja 1 pronssi, Anja ja Tuomo Väänänen 1 hopea ja 1 pronssi, Kaarlo Heliö 1 pronssi, Tuure A. Korhonen 1 pronssi, Birger Wasenius 1 pronssi ja Mauri Kalima 1 pronssi.

Alkuaikojan kilpailusäännöt keskittyivät lähinnä määräämään, minkä pituisia ja värisiä ns. alku- ja loppuhäntien tuli olla ja että äänifilmeihin piti liittää mukaan äänilevy soitto-ohjeineen. Myöhemmin kyllä 60-luvun puolella saatiin syntymään paljolti UNICA-vaikutteisia täydellisempiä kilpailu- ja arvosteluohjeita, joita sittemmin vuosien mittaan on monta kertaa rukattu ja muuteltu niin, että ne nyttemmin lienevät täysin kadonneet näkyvistä kuten jouduin tässä kerran 90-luvulla kilpailutuomaristossa toteamaan.

Vuosijuhlat vietettiin alkuaikoina Kämpin peilialissa frakki-iltapukujuhlina. Kohokohdaksi muodostui aina vuosikilpailun palkintojen jako ja parhaiden filmien esitys. Nämä varsin elitistiset juhlat talletettiin aina 16 mm:n filmille, joita lienee vieläkin yhdistyksen arkistossa?

Vuosien mittaan yhdistyksen jäsenmäärä jatkoi kasvuaan nousten parhaimmillaan reilusti yli 200:n. Tämä "elefanttitauti" alkoi käydä raskautukseksi varsinkin vetovastuussa oleville: sihteerit vaihtuivat taajaan ja lopulta näytti siltä, että Rannikko joutui ajoittain vetämään yksinään koko rulljanssia, mikä ei tietysti sujunut aivan kitkatta. Tässä vaiheessa ruvettiin puuhaamaan ns. seniorikerhoa, jonka merkittävimmäksi saavutukseksi taisi jäädä jäsenten sisänpääsyehdojen kehittäminen riittävän rajoittaviksi. Senioripiirin toiminta taisi liian herraskaisena sammahtaa lähtökuoppiinsa. Aktiiviset filmintekijät sensijaan keksivät muita metkuja. Erikoisesti näytelmäelokuvien teosta kiinnostuneet perustivat "Juonikerhon", johon liittyi 30 jäsentä. Jäsenyysvaatimuksena oli ainakin yhden näytelmä- tai fantasiafilmin valmistaminen vuosittain joko yksin tai tiimityönä. Tämä kerho osoittautui sitkeähenkiseksi ja sen ansioksi on luettava yhdistyksen elokuvanteon voimakas elpyminen 60-luvulla. 1963 kerhon nimi muutettiin Kaitakillaksi ja samalla intressialue laajennettiin käsittämään myös dokumenttielokuvat.

Rannikon päädyttyä ymmärrettävistä syistä eroamaan yhdistyksen puheenjohtajan tehtävistä vuoden 1960 lopussa, valittiin hänen työtään jatkamaan ansioitunut ja aktiivinen filmimies, "diploomipastori" Heikki Kalima, joka yhdistyksen perustamisesta lähtien on ollut yksi sen keskeisimpiä vaikuttajia ja kiistan auktoriteetti. Kaliman tueksi lähtivät hallitukseen yhdistystoimintaa elvyttämään sihteerinä Kaarlo Heliö ja varainhoitajana Veikko Männistö. Yhdistyksen uusi tunnusmerkki "Kaitafilmissilmä" kullatuin reunuksin luovutettiin 1961 Yrjö Rannikolle, kun hänet suurien ansioidensa johdosta kutsuttiin vuosikokouksessa yhdistyksen ensimmäiseksi kunniajäseneksi.

Yhdistyksen juhliessa 10-vuotistaivaltaan vuoden 1963 alkupuolella toteutti uusin hallitus, jonka puheenjohtajana toimi nyt Kaarlo Heliö, sihteerinä Tuomo Väänänen ja varainhoitajana edelleen Veikko Mannistö, joukon uudistuksia. Museokatu 25 :stä vuokrattiin Kaitakoloksi ristitty toimistohuone, painettiin 20-sivuinen juhla-julkaisu yhdistystietoineen, toimeenpantiin liikemaailman tuella kalustonhankintakeräys ja pidettiin Kauppakorkeakoululla kolme-iltaiset kaitafilmauskurssit suurelle yleisölle. Näillä toimenpiteillä saatettiin yhdistyksen talous vankalle pohjalle lähettäessä jatkamaan toimintoja toiselle vuosikymmenelle.

Helsingin Filmi- ja Videokuvaajat ry 50 vuotta – Pertti Moll

Helsingin Kamerakerhon puitteissa toimi aikanaan 50-luvun alussa kaitaelokuvausta harrastavien ryhmä "Kengännauhakerho". Tämä ryhmä päätti syyskuussa 1953 perustaa oman yhdistyksen nimellä Kaitaelokuvaajat – Smalfilmare ry. Nimen kaksikielisyys jo viittaa siihen, että mukana oli

useita ruotsinkielisiä, ja muutoinkin jäsenet olivat keskimäärin "parempaa väkeä". Kaitaelokuvaus oli 16 mm:llä jo silloin eräänlainen eliittiharrastus. Tästä kertoo mm se, että yhdistyksen ensimmäiset vuosijuhlat pidettiin frakkijuhlina Kämpin tasoisissa paikoissa. Näistä juhlista on dokumenttitaliointeja 16 mm väriefilmillä.

Vasta 2 x 8 mm filmikoon mukaantulo toi elokuvausharrastuksen laajempienkin kansankerrosten ulottuville. Myös 9 ½ mm kuvaformaatti, jolla oli monia etuja puolellaan, oli silloin useiden amatöörien käyttämä.

Yhdistyksen perustajajäsenistä ei taida enää olla ketään joukossamme, mutta aivan alkuvuosilta on eräitä "tervaskantoja" yhdistyksen riveissä edelleen aktiivisesti mukana mm Heikki Kalima, Veikko Männistö ja Kaarlo Heliö. Perustajajäsen, kamarineuvos Torsten Carlander kuoli tänä vuonna 100 vuotta täytettyään.

Helsingin yhdistys on aikojen kuluessa muuttanut kaksi kertaa nimeään. Kun video alkoi nostaa päätään, haluttiin sana "kaita" jättää pois, ja nimeksi tuli Helsingin Harraste-elokuvaajat ry, ja muutaman vuoden kuluttua, videon vallatessa omien elokuvien tuotantomuodon, nimeksi päätettiin nykyinen Helsingin Filmi- ja Videokuvaajat ry .

Jo yhdistyksen toisena toimintavuotena yhdistyksen perustajajäsen ja elokuvauksen monitoimimies Yrjö Rannikko kutsui kokoon myös eräistä muista kaupungeista (Turku, Jyväskylä) kaitaelokuvaajien yhdistystoiminnasta kiinnostuneita henkilöitä, ja niin perustettiin valtakunnallinen Kaitaelokuvaajien Liitto ry. Tähän liittoon liittyivät vähitellen lähes kaikki eri paikkakunnilla toimivat alan yhdistykset. Liiton ulkomaantoiminta, joka voimakkaimmin kohdistui pohjoismaihin, hoidettiin Helsingin yhdistyksen toimesta Stig Schubertin hoitaessa ulkomaiset suhteet.

Pääasiassa Eurooppaan suuntautunut kansainvälinen UNICA-toiminta hoidettiin alkuvuosina myös Helsingin yhdistyksestä. Helsinki on järjestänyt yksin tai yhteistoiminnassa Liiton kanssa useina vuosina ryhmämatkoja useihin UNICA-kokouksiin. Nämä matkat ovat niihin osallistuneille varmaankin parasta antia, mitä kaitaelokuvaus on yhdistystoiminnan muodossa meille antanut.

Muutoin yhdistyksen toiminta on painottunut kuukausikokouksiin, joissa on katseltu jäsenten tekemiä omia elokuvia sekä pidetty sisäisiä kilpailuja pari kertaa vuodessa. Näin on pyritty oppimaan toisten virheistä ja uusista ideoista ja siten tekemään entistä parempia elokuvia. Tähän on tähännyt myös säännöllinen koulutus erilaisten kurssien muodossa. Parhaina vuosina yhdistyksen aktiivisten jäsenten määrä ylitti 200.

Useista UNICA-mitaleista mainittakoon tässä kirkkaimpana Heikki Kaliman elokuvallaan "Kiltin pojan portaat" v. 1979 Turussa saama kultamitali. Pohjoismaisia mestaruuksia ovat saavuttaneet mm Reino Niiniranta leikeanimaatioillaan sekä Anja Väänänen näytelmäelokuvillaan. UNICA:n työvaliokuntaan kuuluu nykyään jäsenemme Lauri Hirvonen.

Kansainvälistä kahdenkeskeistä toimintaa harjoitettiin aikanaan myös Neuvostoliiton ja Baltian maiden kanssa. Tällöin Igor Ahvenlahden monipuolinen kielitaito oli meille suureksi avuksi. Syvällisistä yhteyksistä Tallinnaan mainittakoon Tenu Aru, Hans Vaisma, Villu & Anne, Jyri Varus, Loid, Ylö Keetus

Harrastajina aloittaneista jäsenistä on vuosien mittaan moni siirtynyt elokuva-alan ammattilaisiksi. Tuure A. Korhonen, Mauri Kalima, Kari Kyrönseppä, Maarit ja Pertti Hohtokari sekä Kari Leponiemi mainittakoon esimerkkeinä.

Naisten merkityksestä yhdistyksessä elokuvantekijöinä, ryhmänvetäjinä, ideoijina ja taustavaikuttajina mainittakoon Anja Väänänen, Maarit Hohtokari, Ulla Heliö, Eeva Männistö, Kirsti Viljamaa tyttärineen ja Mirjam Kalima